

5. Galen, B. R., Underwood, M. K. A developmental investigation of social aggression among children. *Developmental Psychology*. 1997. №33. P. 589-600. URL: <http://dx.doi.org/10.1037/0012-1649.33.4.589>

6. Laird, R. D., Pettit, G. S., Bates, J. E., Dodge, K. A. Parents' monitoring-relevant knowledge and adolescents' delinquent behavior: evidence of correlated developmental changes and reciprocal influences. *Child Development*. 2003. №74. P. 752-768. URL: <http://dx.doi.org/10.1111/1467-8624.00566>

7. Lemery, K. S., Essex, M. J., Smider, N. A. Revealing the relation between temperament and behavior problem symptoms by eliminating measurement confounding: expert ratings and factor analyses. *Child Development*. 2002. №73(3). P. 867-882. URL: <http://dx.doi.org/10.1111/1467-8624.00444>

8. Ngai, S. S., Cheung, C., To, S., Liu, Y., Song, H. Parent-child relationships, friendship networks, and developmental outcomes of economically disadvantaged youth in Hong Kong. *Children and Youth Services Review*. 2013. №35. P. 91-101. URL: <http://dx.doi.org/10.1016/j.childyouth.2012.09.025>

9. Patricia-Luciana, R. The time factor: Does it influence the parent-child relationship?! *Elsevier, Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2011. №33. P. 11-14.

10. Troll, L. E., Fingerman, K. L. Connections between parents and their adult children. In C. Magai, S. McFadden (Eds.), *Handbook of emotion, adult development, and aging* San Diego: Academic Press. 1996. P. 185-205. URL: <http://dx.doi.org/10.1016/B978-012464995-8/50012-1>

Горленко Валентина Миколаївна

*науковий співробітник лабораторії прикладної психології освіти
Українського науково-методичного центру практичної психології і
соціальної роботи Національної академії педагогічних наук України*

Сосновенко Наталія Василівна

*науковий співробітник лабораторії прикладної психології освіти
Українського науково-методичного центру практичної психології і
соціальної роботи Національної академії педагогічних наук України*

МОДЕЛЬ СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей (Закон України «Про освіту»). А одним із головних завдань сучасної освіти є створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти.

Значущість цього питання підкріплюється «Національною стратегією розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі» схваленою Указом Президента України від 25 травня 2020 року № 195/2020, а також низкою інших нормативно-правових актів: Конвенцією про права дитини; Законом України «Про охорону дитинства»; Законом України «Про освіту»; Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу»; Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»; Постановою КМУ від 1 червня 2020 р. № 585 «Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах»; Постановою КМУ «Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення»; Наказом МОН № 1047 від 02 жовтня 2018 року «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників з іншими органами та службами», Листом МОН від 14.08.2020 № 1/9-436 «Про створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти та попередження і протидії булінгу (цькуванню)» та іншими.

Для розуміння поняття освітнього середовища у закладі ЗЗСО необхідно розглянути поняття «середовище», «освітнє середовище».

Аналіз теоретичних джерел із проблеми свідчить що питання освітнього середовища вивчали вітчизняні науковці (Т. В. Алексеева, О. І. Бондарчук, В. Ю. Биков, М. В. Братко, О. О. Єжова, О. М. Керницький, Н. В. Лобач, Л. М. Макар, С. В. Смолук, О. О. Ярошинська) та зарубіжні дослідники (І. О. Баєва, Г. Ю. Беляєв, О. П. Болотнікова, Т. Г. Єгорова, І. В. Нерокіна, А. А. Ошкіна, В. І. Панов, Tomevska-Ilievska E., Rizova E., Tasevska A.

Розглянувши різні погляди науковців щодо визначення поняття, в даній роботі під освітнім середовищем ЗЗСО будемо вважати *штучно побудовану систему педагогічних, психологічних, організаційних умов, які направлені на забезпечення виконання мети освітнього процесу ЗЗСО: всебічного розвитку, соціалізації особистості, яка здатна до життя в суспільстві, має прагнення до самовдосконалення і здобуття освіти упродовж життя, готова до самореалізації тощо.*

Вважаємо, що психологічно безпечне освітнє середовище – це *сукупність таких умов, як комфортність перебування кожного учасника освітнього процесу в закладі освіти, психічне здоров'я кожного учасника освітнього процесу, мінімізація проявів насильства в закладі освіти.*

Застосування моделей в освітньому процесі дозволяє продемонструвати соціальні процеси, які відбуваються в закладі загальної середньої освіти, як системне явище.

«Модель — предметна, знакова чи мислена (уявна) система, що відтворює, імітує або відображає якісь визначальні характеристики, тобто принципи внутрішньої організації або функціонування, певні властивості чи ознаки об'єкта пізнання (оригіналу), пряме, безпосереднє вивчення якого з

якихось причин неможливе, неефективне або недоцільне, і може замінити цей об'єкт у процесі, що досліджується, з метою отримання знань про нього» [1].

На основі наукових досліджень та практичного досвіду формування безпечного освітнього середовища закладів освіти нами було розроблено організаційну модель створення безпечного освітнього середовища ЗЗСО [2]. В моделі визначено 5 взаємопов'язаних компонентів: управлінський, змістовний, інформаційний, моніторинговий та результативний (Див. рис. 1).

Змістовний компонент цієї моделі конкретизовано з точки зору діяльності психологічної служби. Фахівці служби сприяють формуванню безпечного освітнього середовища через здійснення:

практичний психолог:

- психологічного забезпечення освітнього процесу;
- психологічного супроводу адаптації до умов освітнього процесу;
- консультативної допомоги всім учасникам освітнього процесу з питань навчання, виховання здобувачів освіти, особистісного та професійного розвитку тощо;
- роботи з постраждалими від насильства дітьми тощо.

Соціальний педагог:

- соціально-педагогічного супроводу здобувачів освіти, колективу та мікрогруп, осіб, які потребують піклування чи перебувають у складних життєвих обставинах;
- просвітницької та профілактичної роботи серед учасників освітнього процесу з питань запобігання та протидії домашньому насильству, у тому числі стосовно дітей та за участю дітей, злочинності, алкоголізму, наркоманії тощо;
- вивчення та аналіз соціальних умов розвитку здобувачів освіти, мікроколективу (класу чи групи), шкільного, студентського колективу в цілому, молодіжних і дитячих громадських організацій [3].

Суб'єктами освітньої діяльності визначеними у змістовному компоненті є педагоги, учні, батьки. Відповідно до суб'єктів конкретизовано зміст роботи працівників психологічної служби, а саме:

з учнями:

- психологічний супровід адаптації до умов освітнього закладу;
- профілактика різних форм насильства;
- просвітницька робота по формуванню здорового способу життя;
- розвиток навичок ефективного спілкування.

З педагогічними працівниками:

- психологічний супровід освітніх реформ ЗЗСО;
- профілактика емоційного вигорання;
- психологічна підтримка педагогів;
- розвиток навичок ефективного спілкування;
- підвищення психологічної культури.

З батьками або особами, які їх замінюють:

- психологічний супровід освітніх реформ;

- розвиток навичок ефективного спілкування;
- підвищення психологічної культури;
- розвиток психолого-педагогічної компетентності.

Запропонована організаційна модель передбачає цілеспрямовану діяльність зі створення безпечних умов для всіх учасників освітнього процесу, забезпечення психологічного комфорту, збереження і зміцнення психічного здоров'я учнів і професійного здоров'я вчителів. Її застосування сприятиме налагодженню системної та планомірної роботи, організації чіткої взаємодії, злагодженості між учасниками освітнього процесу, своєчасному виявленню загроз для учасників освітнього процесу та їх подоланню.

Отже, комфортність перебування в закладі всіх учасників освітнього процесу, а саме: учнів, педагогів, батьків, зменшення випадків насильства та конфліктних ситуацій є одним з ключових факторів формування психологічної безпеки освітнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Мороз О. Модель. *Філософський енциклопедичний словник* / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. 742 с. ISBN 966-531-128-X.
2. Науково-методичне забезпечення діяльності психологічної служби системи освіти в умовах децентралізації (моделі, досвід) : колективна монографія / наук. ред. В.Г. Панок. Київ : Ніка-Центр, 2020. 152 с.
3. Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України : Наказ Міністерства освіти і науки від 22.05.2018 р. №509. *Офіційний вісник України*. 2018 р. № 63 С. 69

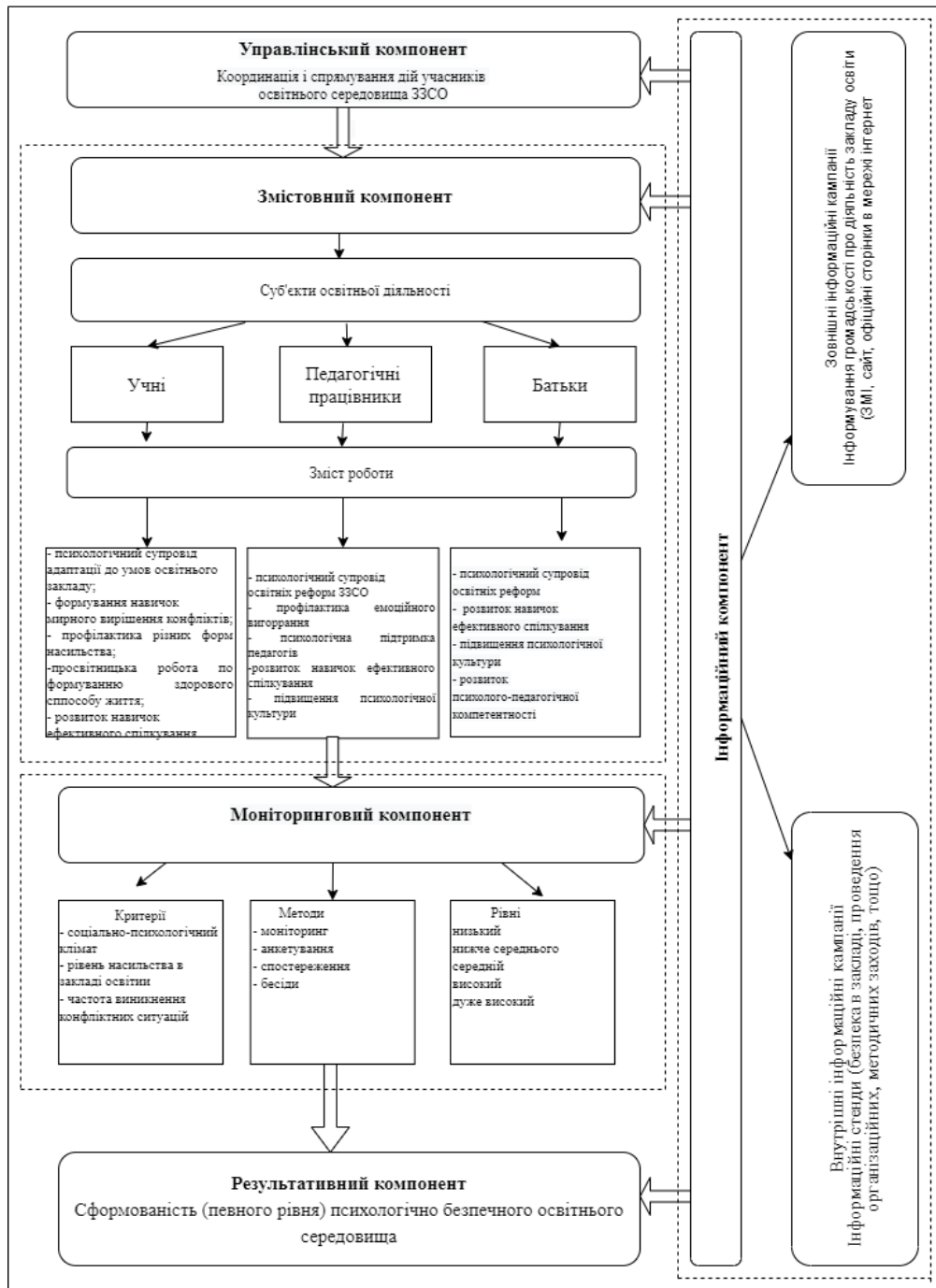

Рис. 1. Організаційна модель створення безпечного освітнього середовища ЗССО